

Ebeveynlerin Çocuğa Yönelik Temsillerinin ve İlgili Ebeveyn Davranışlarının Çocuğa Etkileri

Impact of Parental Representations and Related Parenting Behavior on Children

© Cansu Öztürk¹, © Halime Şenay Güzel²

¹Yüksek İhtisas Üniversitesi, Ankara

²Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara

ÖZ

Çocuğa yönelik temsiller doğum öncesi dönemde oluşma eğiliminde olup uzun vadede ebeveyn- çocuk arasındaki ilişkiyi etkileyebilmektedir. Anne babanın çocuğa yönelik temsillerinin değerlendirilmesi, aile ve çocuğa yönelik terapötik müdahalelerin başarısını artırma ve çeşitli müdahale programlarıyla çocukluk çağı psikopatolojilerini önlemek açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, bu derlemenin amacı anne babanın çocuğa yönelik temsilleri ile bunların anne babalık davranışları ve çocuk üzerindeki etkileri hakkındaki literatürü özetlemektir. Bu amaç doğrultusunda derleme, anne babanın çocuğa yönelik temsillerinin tanımını, bu temsillere etki eden faktörleri, çocuğa yönelik temsillerin anne babanın davranışlarına etkisi ve çocuk üzerindeki sonuçlarını içermektedir.

Anahtar sözcükler: Ebeveyn temsilleri, çocuk yetiştirme, ebeveyn çocuk ilişkisi, gelişimsel psikopatoloji

ABSTRACT

Parental representations tend to be formed in the prenatal period and affect the child- parent relationship in the long term. Therefore, in the clinical environment, it is important to define parents' representations to increase the success of therapeutic interventions and prevent childhood psychopathologies with various intervention programs. With this concern, the aim of this review was to summarize the literature about parental representations and their relationship between parenting behavior, and childhood developmental problems. Related to this purpose, this review includes the definition and categories of parental representations, the factors which contribute to parental representations, and the relations between parenting and childhood developmental problems.

Keywords: Parental representations, child rearing, parent child relationship, developmental psychopathology

Giriş

Gelişimsel psikopatoloji araştırma alanında anne-baba ve çocuk ilişkisi -özellikle anne babanın çocuğa yönelik temsilleri- klinik sonuçları açısından araştırmacıların ve klinisyenlerin ilgisini çeken konulardan biridir (Zeanah ve ark. 1994, Benoit ve ark. 1997a). Özellikle temsil modeli (representational model), bireylerde gelişimsel psikopatolojiye giden yolları ortaya koymayı amaçlayan, ebeveyn-çocuk ilişkisinde temsillerin ve öznelğin değerini vurgulayan önemli modellerden biridir (Zeanah ve Anders 1987, Lewis 2014). Bowlby tarafından "içsel çalışan modeller" olarak da adlandırılan temsiller, kişinin benliği, çevresi, yaşam planları, düşünceleri ve duyguları ile ilgili temsilleri içerir ve bu modellerin, bireylerin bağlanma davranışları hakkında tahminler yapılmasını sağlayabileceği belirtilmektedir (Mayseless 2006). Bowlby (1982), temsillerin içselleştirilmesinin bağlanma figürleriyle yaşanan deneyimler yoluyla gerçekleştiğini belirtmektedir. Bir bebeğin ihtiyaçları ve sinyalleri tutarlı bir şekilde yanıtlandığında, bebek bu ilişkiyi güvenli ve sevecen olarak içselleştirmektedir. Öte yandan, bebeğin ihtiyaçlarına etkili bir şekilde cevap verilmezse, çocuk başkalarıyla olan ilişkisini güvensiz olarak algılama ve kendini istenmeyen olarak değerlendirme eğiliminde olabilmektedir (Zeanah ve Anders 1987). Ayrıca içsel temsil modeli, kişinin bağlanma figürüyle ilişkisine ilişkin bilgi düzeyini içermektedir. Sözü edilen bilgi düzeyi, olgusal bilgi ve duygusal bilgi olmak üzere iki tür bilgiden oluşur (Crittenden 1990). Olgusal bilgi, kişinin kendisinin ve bir başkasının ilişkideki bağlanma davranışları hakkında var olan bilgiyi temsil ederken; duygusal bilgi, ilişkiyle ilgili duyguları temsil eder. Bu duygularla ilgili içerik ise ilişkideki doyum hissinden korku, öfke, kaygı ve umutsuzluğa kadar uzanabilir (Crittenden 1990). Zeanah ve Anders (1987), çocukların bilişsel ve bellek kapasiteleri geliştikçe, bakıcılarıyla olan ilişkilerini aşamalı bir süreçte içselleştirdiklerini belirtmektedir. Özellikle çocuklar 18. aya ulaştıklarında, geçmiş anılar ve güncel deneyimler ışığında geleceğe yönelik duygu ve

Yazışma Adresi /Address for Correspondence: Cansu Öztürk, Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Ankara, Türkiye **E-mail:** cansuozturk@yiu.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 28.06.2022 | **Kabul tarihi/Accepted:** 10.10.2022

beklentilerini ilişkilendirmeye başlayabilmektelerdir. Ayrıca içsel çalışma modellerinin dinamik bir yapıya sahip olduğu ve bu içsel modellerin yeni deneyimlerle yeniden şekillendirilebileceği vurgulanmaktadır (Mayseless 2006). Bu nedenle çocuğun sağlıklı çalışan bir içsel model geliştirebilmesi için tüm süreç boyunca duyarlı ve sevgi dolu bakımın önemli olduğu söylenebilir.

Temsil modeli ile ilgili olarak, anne babanın çocuğa yönelik temsilleri, anne babaların çocukları ve aralarındaki ilişki hakkındaki önemli duygu, düşünce ve algıları olarak tanımlanabilir (Benoit ve ark. 1997b). Anne babanın çocuğa yönelik temsilleri hakkında farklı sınıflandırmaların olduğu görülebilir. Benoit ve ark. (1997b)'nın sınıflamasına göre, ebeveyn temsilleri “dengeli”, “kopmuş (uzaklaşmış)” ve “çarpıtılmış” olmak üzere üç kategoride toplanabilir. Bu kategoriler, ebeveynlerin çocuklarının özellikleri ve aralarındaki ilişki ile ilgili anlatılarına göre ayrılmaktadır (Zeanah ve ark. 1994). “Dengeli” kategorisinde yer alan ebeveynler, çocuklarını olumlu ve olumsuz yönleriyle kabul etmekte, onlara birer birey olarak saygı duymakta ve ilişkilerinin değerli olduğunu düşünüp, hissetmektedirler. İkinci olarak, “kopmuş (uzaklaşmış)” kategorideki ebeveynler duygusal olarak ulaşılmaz, çocuktan uzak, çocuğa ve aralarındaki ilişkiye ilgisiz anne babalar olarak sınıflanmaktadır. Son olarak, “çarpıtılmış” kategorideki ebeveynler, çoğunlukla uyumsuzluk içeren anlatılar sunmaktadır. Bu gruptaki ebeveynler çocuklarından çok hayatın diğer yönleriyle meşgul gibi görünmekte, çocuklarıyla olan ilişkilerinde kendilerini yorgun hissetmekte ve genellikle çocuğun başarabileceğinden daha fazlasını beklemektedirler (Zeanah ve ark. 1994, Benoit ve ark. 1997a, b). “Anneye Ait Temsiller Görüşmesi”nde (Maternal Representations Interview) yer alan bir başka sınıflandırmaya göre de annenin çocuğa yönelik temsilleri tutarlılık, zenginlik, esneklik ve duygulanım yönünden değerlendirilir (Ammaniti 1991, İlicali ve Fisek 2004). “Tutarlılık” anlatılardaki sürekliliği ve ilişkililiği temsil etmektedir. Başka bir deyişle, anne babanın anlattığı hikâyeler dinlendiğinde hikâyede bir tutarlılık duygusu elde edilebilir. “Zenginlik”, ebeveynlerin çocuk ve ilişkileri hakkında ayrıntılı anlatılar yaratma eğilimini temsil eder. “Esneklik”, ebeveynlerin, dikkate almamış olabilecekleri başka olasılıklar olabileceğini kabul etme istekliliği ve ebeveyn-çocuk alt sisteminde yeni bilgileri kabul etme istekliliği anlamına gelir. Son olarak, “Duygusalık” ise anlatılarda duygusal yoğunluğun sıklığını ifade eder. (Ammaniti 1991, İlicali ve Fisek 2004). Ebeveynlerin çocuklarına yönelik temsilleri sözlü ve sözel olmayan şekillerde olabilmekte ve anne babaların bu temsiller hakkındaki farkındalıkları da değişebilmektedir (Bat Or 2012).

“Prototip Hipotezi”ne göre, erken çocukluk döneminde oluşan bağlanma ilişkilerinin temsilleri, ebeveyn-çocuk ilişkileri gibi yaşamın sonraki aşamalarında aktif hale gelebilmekte (Madigan ve ark. 2015) ve bu içsel çalışan modeller, bireyin kendini nasıl gördüğünü, olayları nasıl algıladığını ve gelecekteki ilişkilerinin nasıl olacağı hakkındaki tahminlerini yansıtabilmektedir (Ryan ve ark. 1994). Dolayısıyla ebeveyn-çocuk ilişkisinde aktif hale gelen bu geçmiş yaşantılarla edinilmiş temsillerin, anne ve çocuk arasındaki gerçek etkileşimleri etkileyerek anne ve bebek arasında belirli bir bağlanma stiline neden olabileceği söylenebilir. Ammaniti (1991) bebeğine yönelik ayrıntılı ve zengin temsilleri olan annelerin, bebekleriyle gerçek etkileşimlerinde de daha duyarlı ve yanıtlayıcı olduklarını belirtmektedir. Buna karşılık, katı temsilleri olan annelerin, bebeklerinden gelen duygusal sinyallere karşı daha az duyarlı ve daha az yanıtlayıcı oldukları bulunmuştur. Bahsedilen bu iki grubun bağlanma stilleri incelendiğinde, birinci grubun güvenli bağlanma stiline sahip olduğu, ikinci grubun ise güvensiz bir bağlanma stiline sahip olduğu görülmüştür.

Annelerin bağlanma stilleri ile ilgili olarak Miljkovitch ve ark. (2004) bağlanma stili ile temsiller arasındaki karşılıklı ilişkiye de dikkat çekerek, annelerin kendi bağlanma stillerinin, çocukların ebeveynleri hakkındaki temsilleri ile ilişkili olduğu belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak Miljkovitch ve ark. (2004) çocukların bağlanma temsillerini ortaya koymak için çalışmalarında meyve suyu dökmek gibi kazara yapılan bir hatayı, diz ağrısı gibi fiziksel bir acıyı, korkuyu, bakıcıdan ayrılmayı, bakıcıyla yeniden birleşmeyi ve sevilen bir evcil hayvanı kaybetmeyi içeren öykü tamamlama görevlerini kullanmışlardır. Sözü edilen öyküler, bağlanma temsillerini ortaya çıkarmak amacıyla 3 yaşındaki çocuklara küçük insan karakterleriyle bir oyun ortamında sunulmuştur. Çocukların oyun sırasında sergiledikleri dışavurumlara göre çocuklar “Güvenli”, “Deaktivasyon”, “Hiperaktivasyon” ve “Düzensiz” kategorilerinde gruplandırılmıştır. “Güvenli” grupta yer alan çocukların oyunlarında geniş bir yelpazede duygu ve onaylama sergiledikleri, ebeveynlerinin yönlendirme ve güvenini yansıttıkları ve ayrıca oyunda aktif oldukları belirtilmektedir. İkinci bir grup olarak, “deaktivasyon” kategorisindeki çocukların daha pasif ve endişeli olma eğiliminde oldukları ve ebeveynlerine karşı temsillerinin zengin bir içerikte olmadığı görülmektedir. Ancak anlatılardaki ebeveyn karakterlere olumsuz duygular ve olumsuz ebeveyn tutumları da yüklememektelerdir. Üçüncü grup olan, “hiperaktivasyon” grubunda ise çocukların göreve ilgileri olsa da oyunu sürdürme becerisine sahip olmadıkları ve genellikle ebeveyn karakterlerin olumsuz yönlerine odaklandıkları görülmüştür. Son olarak, “düzensiz” grubunda yer alan çocukların aile temsillerinin düzensiz olduğu; kontrol kaybı, kötü sonlar içeren hikâyeler canlandırdıkları ve ana karakteri savunmasız ve zarar görebilir olarak yansıttıkları belirtilmektedir. Ayrıca bu çocukların oyunlarında sert ebeveyn

tutumlarını ve parçalanmış bir aile tablosunu yansıttıkları belirtilmektedir (Miljkovitch ve ark. 2004). Yine aynı araştırmada, "Yetişkin Bağlanma Görüşmesi" ile anne babaların bağlanma stilleri de belirlenmiş ve anne babalar "Özerk/Güvenli", "Duyarsız" ve "Kaygılı" bağlanma kategorilerinde gruplandırılmıştır. Araştırma sonucunda özerk/güvenli bağlanma stiline sahip annelerin çocuklarının güvenli bağlanma alt tipinde daha yüksek puan aldıkları; aile ortamını daha güvenli ve uyumlu olarak algıladıkları görülmüştür (Miljkovitch ve ark. 2004).

Ebeveynlerin bağlanma stiline ek olarak, çocukların da ebeveynlerine ve aile ortamına yönelik sahip oldukları temsilleri etkileyebilecek başka faktörler de bulunmaktadır (Stover ve ark. 2006, Stadelmann ve ark. 2010). Shamir ve ark. (2001) çocukların aileye dair temsillerinin oluşmasında evlilik sorunlarının ve ebeveynler arası ilişkilerin önemli faktörler olduğunu belirtmektedir. Çocukluk döneminde evlilik çatışmalarına tanık olmanın, aile ortamına yönelik güvensizlik, çaresizlik, ihmal, saldırganlık ve düşmanlık vb. içeren olumsuz temsillere sahip olmayı yordadığı bulunmuştur (Shamir ve ark. 2001). Ayrıca çocukların ebeveynlerine yönelik olumsuz temsillerinin bazı duygusal ve davranışsal problemlerle ilişkili olduğu (Stadelmann ve ark. 2007, Stadelmann ve ark. 2010, Waters ve ark. 2015) ve bunların sonuçlarının yetişkinliğe uzanan etkilerinin olabileceği gösterilmiştir (Pincus ve Ruiz 1997). Stadelmann ve ark. (2007) olumsuz ebeveyn temsillerine sahip 5 yaşındaki çocukların daha fazla davranış sorunları ve Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) belirtileri sergilediklerini göstermiştir. Öte yandan, ebeveynler hakkında olumlu temsillere sahip olmanın, çocuklarda liseye uyum, benlik saygısı, motivasyon ve prososyal davranış gibi olumlu sonuçlara hizmet edebileceği belirtilmiştir (Ryan ve ark. 1994, Stadelmann ve ark. 2007).

Çocukların ve ebeveynlerin birbirlerine karşı temsillerinin gelişimsel psikopatolojide önemli bir faktör olduğu sonucuna varılabilir. Bu nedenle, her iki temsil türü de dikkatli bir şekilde araştırılmaya değer kabul edilir. Yapılacak çalışmaların önemi belirtilmekle birlikte, Bretherton ve ark. (1989) bağlanma temsillerini, çocuğun bakış açısından incelemeye yönelik genel bir eğilimin olduğuna işaret etmekte ve ebeveynlerin çocuklarına yönelik temsillerinin de ayrıntılı bir şekilde ele alınmasının oldukça önemli olduğunu eklemektedirler. Belirtilen nedenler ve temsillerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkileri düşünüldüğünde, anne babanın çocuğa yönelik temsillerinin, ebeveynlik davranışları ve çocuklar üzerindeki sonuçları ile ilgili literatürün gözden geçirilmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle bu derleme, anne babanın çocuğa yönelik temsilleri ve bunların anne babalık davranışları ile çocuklar üzerindeki sonuçları arasındaki ilişkiler hakkındaki literatürü özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anne Babaların Çocuğa Yönelik Temsilleri ile İlişkili Çeşitli Faktörler

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik temsilleri ile ilişkili olabilecek çeşitli faktörler bulunmaktadır (Sokolowski ve ark. 2007). Özellikle George ve Solomon (1996), annelerin hamilelikleri boyunca kendi anneleriyle olan bağlanma deneyimlerini hatırladıklarını ve beklenen anneliklerine yönelik bir temsil oluşturduklarına dikkat çekmiştir. Annelerin kendi bağlanma ilişkilerine dair yaptıkları bu değerlendirmelerin kendi annelik becerilerine yönelik temsillerini etkileyebileceği ve çocuklarına yönelik temsilleriyle ilişkili olabileceği belirtilmektedir. (Huth-Bocks ve ark. 2004). George ve Solomon (1996) yaptıkları çalışmada, kendi çocukluklarına yönelik olumsuz temsilleri olan annelerin, çocuklarıyla devam eden ilişkileri hakkında zayıf, katı ve karmaşık anlatılara sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. İlgili bir bulgu olarak, annelerin kendi anneleriyle çatışmaları, öfke, sıkıntı, tatminsizlik, endişe ve çocuklarıyla ilişkilerinde daha az katılım içeren anlatılarla ilişkili bulunmuştur (Sokolowski ve ark. 2007).

Anne babanın çocuğa yönelik temsillerinin doğum öncesi dönemde oluşmaya başladığı görülmektedir. Hamileliği öğrenmek annenin benlik ve kimlik algısını yeniden yapılandırırken; bebeğin anne karnındaki hareketleri, ultrason resimleri, bebeğin cinsiyetinin öğrenilmesi annenin bebeğe yönelik temsillerini etkileyebilmektedir (Buldur 2009). Prenatal dönemde bebekle gelecekteki ilişkiden bahsederken bebek üzerinde yoğunlaşan anlatılarda bulunmanın bebekle olan gelecekteki ilişkide de kabullenici ve sıcakkanlı olma ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca bebekleri ile ilgili detaylı ve zengin anlatımlar sunan anneler, bebeklerini ve bebekleriyle gelecekteki ilişkilerini daha dengeli ve çok boyutlu temsillerle tanımlamışlardır (Hacıoğlu 2020). Ayrıca doğum öncesi dönemde bebeğe karşı uzaklaşmış temsiller geliştirme ile ilişkili bazı risk faktörleri olduğu görülmektedir. Vreeswijk ve ark. (2015), istenmeyen gebeliklerin, annenin yüksek ve uygunsuz beklentilerinin, annenin kendi çocukluğunda kötü muamele geçmişinin, sosyal destek eksikliğinin, annelik için yeterliğe sahip olunduğunun düşünülmemesinin ve olumsuz yaşam deneyimlerinin bebek daha doğmadan önce bile çarpıtılmış temsillerle ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Anne babaların doğum öncesi temsillerinin doğumdan sonra da tutarlı olma eğiliminde olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle yukarıda belirtilen risk faktörlerine sahip anne ve babalar, bebekleri doğduktan sonra bebekleri hakkında daha uzaklaşmış anlatılarda bulunmaktadır (Vreeswijk ve ark. 2015). Bu bulgulara ek

olarak, ebeveyn anlatılarındaki tutarlılık incelendiğinde, düşük yaşam doyumu ve çiftler arası ilişki çatışmalarının, babaların bebekleri ile ilgili tutarsız anlatımları için bir risk faktörü olduğu bulunmuştur (Foley ve ark. 2019). Hem babaların hem de annelerin çocuklarına yönelik temsillerini içeren güncel ve kapsayıcı bir çalışma olarak, Vismara ve ark. (2021), her iki ebeveynin doğum öncesi bebeğe yönelik temsilleri ile bebeklerinin mizacına ilişkin algıları arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre temsilleri dengesiz olan anne ve babalar, bebeklerinin mizacını daha az yanıtlayıcı ve zor olarak algılamakta ve aynı zamanda da bu anne babalar çift ilişkilerinde de düşük bir ilişki uyumu göstermektedirler.

Bir diğer risk faktörü olarak psikolojik sorunların, annelerin çocuğa yönelik anlatılarının içeriğindeki bozulmalarla ilişkili olduğu gösterilmiştir (Vreeswijk ve ark. 2015). Annelerin doğum sonrası depresyonu, çocuklara yönelik olumsuz temsiller için bir risk faktörü olarak görünmektedir. İlgili bir çalışma olarak, Wood ve ark. (2004), doğum sonrası dönemde depresyonu olan annelerin, depresyonu olmayan annelere göre iki kat daha fazla çarpıtılmış anlatıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Davis ve ark. (2020) tarafından yapılan çalışmada, annenin çocuğa yönelik temsillerini değerlendirmeye yönelik bir değerlendirme olan "Duyguların Dışa Aktarılması Görüşmesi"nde (Expressed Emotions Interview) depresif annelerin çocuklarına yönelik daha eleştirel anlatılarda bulunma eğiliminde oldukları görülmüştür. Depresyon, çocuklukta istismar öyküsü ve travma sonrası stres bozukluğu olan annelerin bebekleriyle olan oyun ilişkileri değerlendirildiğinde, bu annelerin çocukla olan ilişkide daha uzaklaşmış, bebeğin davranış ve duygularına karşı daha az duyarlı ve bebeklerine karşı daha az sıcak bir yaklaşımı olduğu görülmüştür (Muzik ve ark. 2013). Destekleyici bir bulgu olarak, Pajulo ve ark. (2001), madde kullanımı, depresyon, sosyal ilişki sorunları ve yetersiz sosyal desteği olan annelerin sözü edilen değişkenler açısından düşük risk grubundaki annelere göre çocuklarına yönelik daha fazla olumsuz temsillere sahip olduklarını göstermiştir. Ayrıca çalışmada yüksek risk grubu ve düşük risk gruplarının, ilişki durumu, çalışma durumu, gebeliğin planlı bir gebelik olup olmadığı ve düşük/istenmeyen gebeliğin sonlandırılma durumları açısından anlamlı olarak farklılaştıkları görülmüştür (Pajulo ve ark. 2001). Benzer şekilde, travma ile ilişkili bir deneyim olan partner şiddeti, daha fazla katılık, depresif ve endişeli duygudurum içeren olumsuz ve güvensiz temsillerle, anne olarak kendisini yetersiz görme ve bebekle olan ilişkiden daha az keyif alma ile ilişkili bulunmuştur (Huth-Bocks ve ark. 2004). Bu bulguları destekleyecek şekilde Sokolowski ve ark. (2007), ebeveyn ilişkilerinde şiddetin varlığının, 17 ila 20 aylık bebeklere yönelik artan çarpıtılmış temsillerle ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bulguların, annelerin geçmişte yaşadıkları şiddet ve diğer travmaların, tutarsız duyguları harekete geçirerek çocuklara yönelik olumsuz temsillere neden olabileceği şeklinde yorumlanabileceği belirtilmektedir (Schuengel ve ark. 1999). Bu faktörlerin yanı sıra düşük sosyoekonomik durum, düşük eğitim düzeyi, ekonomik sorunlar, yüksek stres düzeyi ve çocuğu tek başına büyütme çocuklara yönelik olumsuz temsiller için risk faktörleri olarak bulunmuştur (Sokolowski ve ark. 2007, Vreeswijk ve ark. 2012, Muzik ve ark. 2013).

Vreeswijk ve arkadaşları (2012) tarafından anne babanın çocuğa yönelik temsillerinin şekillenmesinde çocukların sahip oldukları bazı özelliklerin etkili olduğu belirtilmektedir. Örneğin, fiziksel gelişim geriliği olan bir çocuğa sahip olmanın, çocukla ilişkide daha dengesiz anlatılara sahip olma ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Coolbear ve Benoit 1999). Benzer bir bulgu olarak Benoit ve arkadaşları (1997) uyku, gelişim ve yeme sorunları olan çocukların annelerinin, çocuklarına yönelik temsillerinin çarpıtılmış ve uzaklaşmış olduğunu ortaya koymuştur. Button ve ark. (2001)'nin çalışmasında, çocuğun engellilik durumu ile annelerin temsilleri arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre, serebral palsili çocuğu olan anneler, çocuklarıyla ilişkilerinde daha az uyum, daha yüksek düzeyde kaygı ve üzüntü tanımlamışlardır. Ayrıca dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) olan çocukların annelerinin çocuklarına karşı güvensiz bağlanma temsillerine sahip oldukları gösterilmiştir (Darling Rasmussen ve ark. 2019). Bununla ilgili olarak başka bir çalışmada ise Kissgen ve arkadaşları (2009), DEHB belirtilerinin şiddetindeki artışın DEHB'li çocukların annelerinde güvensiz ve çözülmemiş bağlanma temsillerinin yaygınlığının artışı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Sonuç olarak annelerin kendi anneleriyle olan bağlanma deneyimleri, çocukluklarına ilişkin olumsuz anıları (George ve Solomon 1996, Huth-Bocks ve ark. 2004, Sokolowski ve ark. 2007), anne-babaların doğum öncesi dönemdeki değerlendirmeleri ve beklentileri (Buldur 2009, Vreeswijk ve ark. 2015, Foley ve ark. 2019, Hacıoğlu 2020), psikolojik sorunlar (Pajulo ve ark. 2001, Wood ve ark. 2004, Muzik ve ark. 2013) ve çocukla ilgili çeşitli faktörler (örn. uyku ve yeme sorunları, öğrenme bozuklukları, engellilik ve DEHB) anne babaların çocuklarına yönelik olumsuz temsillere sahip olmaları konusunda önemli risk faktörleridir (Benoit ve ark. 1997a, Coolbear ve Benoit 1999, Button ve ark. 2001, Vreeswijk ve ark. 2012, Darling Rasmussen ve ark. 2019). Ayrıca Rosenblum ve ark. (2002), annelerin temsilleri ile çocuklarının eylemleri arasındaki ilişkide ebeveynlik davranışlarının aracı rolü olduğuna dikkat çekmiştir. Bu nedenle, ebeveyn temsilleri ile ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkileri anlamak önemli görünmektedir. Bu nedenle, derlemenin sonraki bölümünde anne babanın çocuğa yönelik temsilleri ile anne babalık davranışları arasındaki ilişkiye dikkat çeken literatüre yer verilmiştir.

Anne Babanın Çocuğa Yönelik Temsilleri ile İlişkili Anne Babalık Davranışları

Anne babanın çocuğa yönelik temsilleri, anne babalık davranışları ile bağlantılı olarak ele alınmakta ve bebekle olan ilişkinin daha bebek doğmadan ortaya çıkmaya başladığı belirtilmektedir (Vreeswijk ve ark. 2015). Annelerin doğum öncesi dönemdeki bebeğe yönelik temsillerinin anne babalık davranışları üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Terry ve ark. 2021). Fuertes ve ark. (2020)'nın çalışmasında ise doğum öncesi dönemde uzaklaşmış temsillere sahip annelerin bebekleriyle oyun sırasında bebeklerine karşı daha ilgisiz oldukları görülmüştür. Öte yandan, doğum öncesi dönemde olumlu temsilleri olan annelerin bebekleriyle daha güvenli bağlanma ilişkilerine sahip oldukları bulunmuştur (Fuertes ve ark. 2020). Doğum öncesi temsillerle ilgili literatürde, doğum öncesi dönemde duygusal olarak ilişkiden uzaklaşmış olan annelerin bebekle ilişkilerinde doğum sonrasında ilerleyen zamanlarda da daha baskıcı ebeveynlik davranışları sergiledikleri görülmüştür. Yine benzer olarak çocuğa yönelik doğum öncesi temsilleri çarpıtılmış içerikte olan annelerin de çocuklarıyla olan ilişkide daha düşmanca etkileşimler sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bunların aksine, çocuklarıyla ilişkileri konusunda doğum öncesi dönemde daha dengeli anlatımlara sahip annelerin daha cesaretlendirici ve duyarlı ebeveynlik davranışları sergiledikleri ortaya konmuştur (Dayton ve ark. 2010). Konuyla ilgili başka bir çalışmada, Tambelli ve ark. (2020), ebeveynlerin doğum öncesi temsillerinin doğum sonrasında da duygusal ulaşılabilirlikleri ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Buna göre olumlu doğum öncesi temsilleri olan anne babalar çocuklarıyla olan ilişkilerinde daha fazla hassasiyet, esneklik ve uygun sınırlar sergilemektedirler. Ayrıca duygusal olarak ulaşılabilir ebeveynlerin, çocuğun özerkliği ile daha fazla ilgilendikleri ve çocuklara yönelik düşmanlıklarının düşük olduğu belirtilmektedir (Tambelli ve ark. 2020). Başka bir çalışmada, Terry ve ark. (2021), doğumdan önceki temsillerin bebeğin yaşamının ilk iki yılında velayetin aileden alınması durumu ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Buna göre annelerin doğum öncesi dönemde çocuklarına yönelik düşmanlık ve çaresizlik içeren tutumları, doğum sonrasında da çocuğa yönelik ihmal ve istismar davranışlarıyla ilişki göstermektedir.

Doğumdan sonra da anne babanın çocuğa karşı şekillenen temsillerinin anne babalık davranışları üzerindeki etkilerini değerlendiren çalışmaların da olduğu görülmektedir. Bununla bağlantılı olarak, annelik davranışı ve temsiller arasındaki ilişkileri inceleyen Slade ve ark. (1999), annelerin anlatı içeriklerinin "Keyif/Tutarlılık", "Öfke" ve "Suçluluk/Ayrılık Sıkıntısı" olmak üzere üç başlıkta toplanabileceğini belirtmişlerdir. Bu üç temsili faktör ile annelik davranışı arasındaki ilişkileri araştırdıklarında, "Keyif/Tutarlılık" boyutunun olumlu annelik davranışları ile pozitif yönde ilişkili olduğu ve olumsuz annelik davranışları ile de negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmacılar, anlatılarda öfke temalarının sıklığı arttıkça, olumlu annelik davranışlarının daha az görüldüğünü ortaya koymuşlardır (Slade ve ark. 1999). Çocuğa yönelik temsillerin özel bir grupla ölçüldüğü ve "Ebeveyn Gelişim Görüşmesi" (Parent Development Interview- PDI) kullanılarak yapılan başka bir çalışmada, annelerin çocuklarına yemek yedirme yaklaşımları gözlemlenmiştir. Buna göre serebral palsili çocuğu olan annelerin özel gereksinimli çocuklarına yönelik temsillerine göre çocuğu besleme yaklaşımlarının farklılaşp farklılaşmayacağı sorgulanmıştır (Sayre ve ark. 2001). Çalışma sonucunda kabul görme ile ilgili kaygılarla çocuğu beslerken duyarlı olma, kabullenici olma ve sıcaklık gösterme arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulguya göre, kabul konusunda endişe duymanın ebeveynlik davranışları için bir risk faktörü olduğu söylenebilir. Ayrıca Sayre ve ark. (2001), annelerin çocuklarıyla ilgili üzüntü ve yakınmaları varsa, çocuğu beslerken daha düşmanca yaklaşım sergilediklerini göstermiştir. Buna karşılık, anlatıları başarı içerikliyse, çocuklarını beslerken daha fazla otonomi odaklı oldukları görülmüştür (Sayre ve ark. 2001). Çocuğa yönelik temsiller ve ebeveynlik davranışı arasındaki ilişkileri araştıran başka bir araştırmaya göre, Sokolowski ve ark. (2007), uzaklık içeren temsillerin bebekle etkileşim sırasında daha az yanıtlayıcı olmakla ilişkili olduğunu göstermiştir. Buna karşılık aynı çalışmada bebekleri ile iletişim kurarken cesaretlendirici ve yol gösterici olan annelerin bebekleri hakkında daha detaylı anlatımlara sahip oldukları görülmüştür.

Yakın tarihli bir çalışma olarak, Edwards ve ark. (2021), genç yaştaki anneler ile madde kullanımı nedeniyle tedavi gören annelerin yer aldığı riskli gruptaki annelerin çocuğa yönelik temsilleri ile annelik davranışları arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırma sonucunda genç annelerin çoğunlukla dengeli temsillere sahip oldukları görülürken; müdahale grubundaki annelerin çoğunlukla çocuklarına yönelik uzaklaşmış temsillere sahip oldukları görülmüştür. Dolayısıyla madde kullanımı çocuğa yönelik olumsuz temsillere sahip olma açısından bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Edwards ve ark. 2021). Temsiller ile annelik davranışları arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, annelerin çocuğa ve çocukla olan ilişkiye yönelik dengeli temsillerinin destekleyici annelik davranışları ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Destekleyici annelik davranışları, annelerin bebeklerinin bireyselliğine daha saygılı, bebeklerin bilişsel ve duygusal yeteneklerine karşı destekleyici bir tutum sergilediklerini ifade etmektedir. Buna karşılık, uzaklaşmış temsillere sahip annelerin, çocuğun bilişsel yeteneklerinin gelişmesine izin verecek alanı yaratmadıkları gözlemlenmiştir (Edwards ve ark. 2021). Sonuç olarak, temsillere dayalı ebeveynlik davranışlarının çocukların gelişim süreçleri üzerinde önemli sonuçları

olabileceği görülmektedir (Dollberg ve ark. 2010). Bu nedenle derlemenin bir sonraki bölümünde çocuğa yönelik temsillerin ve ebeveynlik davranışlarının çocuklar üzerindeki sonuçlarına değinilecektir.

Anne Babanın Çocuğa Yönelik Temsilleri ve Çocuklar Üzerindeki Bazı Sonuçları

Vreeswijk ve ark. (2015) çocukluk çağında görülen gelişimsel sorunları değerlendirirken ve bunlara müdahale ederken anne ve babaların çocuğa yönelik temsillerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmektedirler. "Regülasyon modeline" göre anne babaların temsilleri ile çocukluk çağı gelişim sorunları arasındaki ilişki mekanizmaları incelendiğinde, anne babaların çocuğa yönelik olumsuz temsillerinin, çocuğun öz düzenleme becerilerine dışarıdan destek olabilmeyi olumsuz etkileyerek çocukluk çağı psikopatolojilerinin gelişimine neden olan faktörler arasında yer alabileceği belirtilmektedir (Dollberg ve ark. 2010, Lewis 2014). Öte yandan çocuğa yönelik dengeli temsiller ise, çocuktan gelen sinyalleri doğru bir şekilde okumayı kolaylaştırarak, çocuğun duygu ve davranış düzenleme becerilerine olumlu yönde katkı sağlamaktadır (Dollberg ve ark. 2010, Perry ve ark. 2018). Bu ifadelerle ilgili olarak Dollberg ve ark. (2010), klinik örnekleme yer alan ve yer almayan anne ve bebek grupları arasında bir karşılaştırma yapmışlardır. Araştırmada her iki grup, çocuğa yönelik temsiller ve ebeveynlik davranışları açısından serbest oyun ve problem çözme gerektiren bir durumda gözlemlenmişlerdir. Araştırmanın bulguları, yukarıda belirtilen klinik örneklemeden olan ve olmayan anne-çocuk grupları arasında anlamlı farklılıkların olduğunu göstermiştir. Buna göre, uyku ve yeme sorunları ile duygusal ve davranışsal sorunlar sergileyen çocukların anneleri, çocuklarıyla olan ilişkilerine dair daha çok öfke ve daha az keyif içeren anlatılarda bulunmuşlardır. Ayrıca çocuklarıyla etkileşimleri sırasında gözlemlendiklerinde daha fazla olumsuz duygulanım sergiledikleri görülmüştür. Yine dikkat çekici bir bulgu olarak Dollberg ve ark. (2010), annelerin serbest oyun sırasında çocuktan gelen sinyallere duyarlılığının, problem çözme görevi sırasında da çocuğun duygusal ve davranışsal ifadelerini yordadığına dikkat çekmişlerdir. Çocukların sosyal duygusal gelişim düzeyleri ile ilgili olarak Seskin ve ark. (2010) otizmlili çocuğu olan annelerin bağlanma ile ilgili temsillerinin, çocuğun fonksiyonel duygusal gelişim düzeyleri ve ebeveynlerin çocuklarıyla oyun sırasındaki iletişim ve etkileşim kalitesi ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Bu sonuca göre, ebeveynleri güvenli bağlanma temsilleri sergileyen çocukların "Fonksiyonel Duygusal Değerlendirme Ölçeği"nden (Functional Emotional Assessment Scale- FEAS) daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Başka bir deyişle, güvenli bağlanma temsillerine sahip ebeveynleri olan çocuklar, öz düzenleme, paylaşılan dikkat, sosyal ilişkilerde birliktelik, iki yönlü iletişim, karşılıklı problem çözme ve sembolik düşünmede daha iyi bir performans sergilemişlerdir (Seskin ve ark. 2010). Bu bulgunun, otizme yönelik terapötik müdahalelerinin başarısı için ebeveynin çocuğa yönelik temsillerinin ve ebeveynin sürece katılımının önemini göstermesi açısından özellikle değerli olduğu düşünülmektedir. Çoklu yöntem yaklaşımını benimseyen başka bir çalışmada ise, Rosenblum ve ark. (2002), "Donuk Yüz Prosedürü" (Still Face Procedure) sırasında annelerin ve küçük çocukların tepkilerini gözlemlemiş ve bu tepkileri annelerin çocuklarına yönelik temsillerine göre değerlendirmişlerdir. Sonuç olarak, anneleri "dengeli" kategoride yer alan bebekler, temsilleri açısından "ilgisiz" veya "çarptılmış" kategorilerde yer alan annelerin bebeklerine göre daha olumlu ve dikkat çekici tepkiler göstermişlerdir (Rosenblum ve ark. 2002). Ayrıca Guyon-Harris ve arkadaşları (2022), annelerin hamilelik sırasındaki temsillerini değerlendirdiklerinde, annelerin bebeğe ilişkin çarpıtılmış algı ve düşüncelerinin 24 aylık bebeklerde sosyal-duygusal zorluklar açısından yordayıcı olduğunu ortaya koymuşlardır. Aynı zamanda, olumsuz ebeveynlik davranışlarının da bu iki değişken arasında aracı değişken olduğu görülmüştür.

Bağlanma stilleri açısından bakıldığında ise çocuğa yönelik temsiller ile bebeklerin bağlanma stilleri arasında bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Madigan ve arkadaşları (2015) annelerin kendi bağlanma stilleri ile bebeklerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi doğum öncesi temsillerinin aracı rolü olduğunu bulmuşlardır. Doğum öncesi temsiller ve bağlanma stili ile ilgili yakın tarihli bir çalışmada Tambelli ve arkadaşları (2020), anne ve babaların doğum öncesi olumlu temsillerinin çocuğun bağlanma stili ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Bulgulara göre, annelerin dengeli temsilleri çocuklarda güvenli bağlanma stilini yordamaktadır. Annenin bebeğe yönelik temsilleri ve bebek bağlanma stilleri üzerine yapılan başka bir çalışmada ise Cox ve arkadaşları (2000), annelerin ilgisiz ve çarpıtılmış içerikteki anlatılarının erken doğmuş bebeklerde güvensiz bağlanma stilini yordadığını göstermişlerdir.

Çocuklarda görülen davranışsal zorluklarla ilgili olarak Sher-Censor ve arkadaşları (2016) ise okul öncesi eğitimden ilköğretim birinci sınıfa geçişte dışsallaştırma sorunları göstermede annelerin çocuğa yönelik olumsuz temsillerinin ve zayıf öz düzenleme becerilerinin risk faktörleri olduğunu belirtmişlerdir. Sher-Censor ve arkadaşları (2018) tarafından yürütülen başka bir çalışmada ise, yüksek stres altında olan ve çocukları ile aralarındaki ilişkiye yönelik eleştirel içerikte anlatıları olan annelerin çocuklarında içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarının yüksek oranda sergilendiği tespit edilmiştir. Sözü geçen çalışmalardan farklı olarak Dubois-Comtois ve arkadaşları (2015) koruyucu aile olan anneler ve çocukları ile yaptıkları çalışmada çocuğa yönelik temsiller ve

ebeveynlik davranışları ile çocuklukta içselleştirme dışı vurma sorunları arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Çalışma sonucunda çocuğa yönelik temsillerin ve davranışsal sorunların karşılıklı ilişki gösterdiğini ancak doğrudan bir ilişki göstermediğini belirtmişlerdir. Ancak aynı çalışmada diğer çalışmalarla uyumlu olarak, annelerin ebeveynlik davranışı ile çocukların davranış sorunları arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Çocuğa yönelik temsiller ile çocuklukta gelişimsel psikopatolojiler arasındaki ilişkileri incelerken bu değişkenler arasında çift yönlü ilişkiler olabileceğinin akılda tutulmasının fayda sağlayacağı belirtilmektedir (Dollberg ve ark. 2010). Bowlby (1982)'nin de bireylerin içsel çalışan modellerinin dinamik bir yapıya sahip olduğunu belirttiği gibi, hem çocuğa yönelik temsillerin hem de çocuğun davranış problemlerinin karşılıklı olarak birbirlerini her zaman etkileyebileceğini söylemek mümkün görünmektedir.

Ebeveynlerin çocuğa yönelik temsillerini iyileştirmeye yönelik müdahale programları bulunmaktadır. Bu müdahale programlarından biri olan "Mom Power (MP)" Rosenblum ve arkadaşları (2017) tarafından annenin çocuğa yönelik temsillerini, anne-çocuk etkileşimlerini ve ebeveynlerin ruh sağlığını iyileştirmek amacıyla geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Programda 13 haftalık bağlanma temelli bir müdahale programı olarak, anne-babaya çocuktan gelen sinyalleri yakalamayı öğretmek, psikolojik sorunlar konusunda anne-babaya yardımcı olmak ve çocuğa karşı dengeli temsiller geliştirmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Buna ek olarak, müdahale programı, ebeveynlere, çocuklarına güvenli ve sıcak bir ortam sağlandığı sürece, çocukların keşfetme ve öğrenme kapasitelerini sonuna kadar kullanabileceklerini anlamalarını sağlamaya çalışmaktadır. Program, katılımcıları bir grup ortamına dahil ederek ve anneleri yanlarında eş veya arkadaş gibi bir partner getirmeye teşvik ederek sosyal destek için fırsatlar yaratır. İkinci olarak program, çocuk gelişimi, yanıtlayıcılık ve duyarlılık gibi güvenli bağlanmayı destekleyici ebeveynlik becerileri ile ilgili eğitim oturumlarını içerir. Üçüncü olarak program, anne babalara kendi duygu düzenleme zorluklarını fark etme ve stres yönetimi yolları aracılığıyla duygularını ve streslerini düzenleme fırsatı sunar. Programın dördüncü bileşeni ise, profesyonel rehberli bir grup ortamında güvenli ayrılıklar ve yeniden birleşmeler yaratarak anne-çocuk etkileşimini desteklemeyi içermektedir. Müdahaledeki, bu yaklaşımla çocukların annelerinin geri geleceğini anlayarak bir an için bırakılmanın sorun olmadığını öğrendikleri belirtilmektedir. Son olarak program, profesyonellerce düzenlenen bireysel oturumlar ile devam eden sorun alanları hakkında tartışma oturumlarını ve bu sorunlara çözüm bulmaya yönelik sosyal hizmet görüşmelerini içermektedir. Müdahalelerin sonunda Rosenblum ve arkadaşları (2017), müdahale grubundaki annelerin, çocuklarına karşı daha dengeli temsiller geliştirdiklerini ve çocuğun bağlanmasını desteklemek için ebeveynlik becerilerini geliştirdiklerini göstermiştir. Bu sonuçlara göre, riskli anne-çocuk gruplarında annenin çocuğa yönelik temsillerini ve buna bağlı ebeveynlik davranışlarını geliştirmek için "Mom Power (MP)" müdahale programının kullanılabilirliği çalışmacılar tarafından belirtilmiştir.

Bireysel müdahale yaklaşımlarına ek olarak, Julian ve arkadaşları (2018), grup temelli müdahale programlarının önemini vurgulamaktadırlar. MOM Power müdahale programından yola çıkılarak geliştirilen "Güçlü Askeri Aileler Müdahale Programı'nda (Strong Military Families- SMF) çocuğa yönelik temsilleri, yansıtıcı kapasiteyi ve olumlu ebeveynliği geliştirmek amacıyla çok aileli grup yaklaşımını içeren bir müdahale uygulanmıştır. Programdaki grup yaklaşımı, küçük çocuklu asker ailelerinin zorlu süreçlerini dikkate alan ebeveynlik eğitimi içermektedir. Ek olarak, müdahale, araştırmacılar tarafından desteklenen ebeveyn-çocuk etkileşim oturumlarını, stres yönetimi ve iyi oluş halini koruma konusunda eğitimleri, sosyal desteği sağlamak için grup çalışmalarını ve her aile için gerekli kaynaklara erişmek için kişiselleştirilmiş yönlendirmeleri içerir. Çalışmanın sonucunda Julian ve arkadaşları (2018), çok aileli grupta olmanın çocukların duygu ve düşüncelerini anlama ve çocuğa yönelik temsillerde ilerlemelerle ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Özellikle yazılı psiko-eğitim materyalleri yerine grup dinamiğinin ve kişiselleştirilmiş önerilerin ailelere sağladığı sosyal desteğin değerini de vurgulamışlardır.

Sonuç

Bu derleme, çocuğa yönelik temsiller, ebeveynlik davranışları ve bunların çocuklar üzerindeki sonuçları arasındaki ilişkileri özetlemeyi amaçlamıştır. Yukarıda belirtildiği gibi, annelerin kendi annelik yeteneklerine ilişkin algıları, kendi ebeveynleriyle bağlanma biçimleri, depresyon ya da travma sonrası stres bozukluğu gibi sahip oldukları psikopatolojiler, evlilik sorunları ve çocuğun DEHB ya da engelli olma gibi bazı gelişimsel güçlükler yaşaması çocuğa yönelik olumsuz temsillerle ilişkili bulunmuştur (George ve Solomon 1996, Wood ve ark. 2004, Huth-Bocks ve ark. 2004, Sokolowski ve ark. 2007, Seskin ve ark. 2010, Muzik ve ark. 2013, Darling Rasmussen ve ark. 2019). Bu olumsuz temsiller ebeveynlik davranışlarına da yansyarak çocuklarda belirli gelişimsel sorunlara neden olabilmektedir (Slade ve ark. 1999, Sayre ve ark. 2001, Rosenblum ve ark. 2002, Dollberg ve ark. 2010, Dayton ve ark. 2010, Dubois-Comtois ve ark. 2015, Fuertes ve ark. 2020, Terry ve ark. 2021).

Çocuğa yönelik temsillerin bebek doğmadan önce oluşma eğiliminde olduğu ve bir müdahale programı ile müdahale edilmediği takdirde çocuklar ve ebeveynleri arasındaki ilişkide nispeten kalıcı oldukları görülmektedir (Vreeswijk ve ark. 2015). Temsillerin ebeveynlik ve çocuğun gelişimi üzerindeki sonuçları dikkate alındığında, ebeveyn temsillerinin terapötik müdahalelerde ele alınması gereken önemli bir konu olabileceği düşünülmektedir (Edwards ve ark. 2021). Bu nedenle klinik ortamda gebelik sırasında ve bebek doğduktan sonra bebeğe yönelik temsillerinin değerlendirilmesi, müdahaleler üzerinde çalışma fırsatı verebilir ve olası gelişimsel psikopatolojileri önleyebilir (Guyon-Harris ve ark. 2022). Ayrıca, özellikle özel gereksinimli veya erken doğum gibi riskli gruplarda, terapötik müdahalelere erken başlanması, ebeveynler ve bebekler arasında güvenli bir bağlanma ilişkisini kolaylaştırabilir (Meijssen ve ark. 2011).

Bebeğin büyümesi ve gelişmesi için her iki ebeveyn de sosyalleşmeye katkı açısından farklılık göstermekte ve bu katkıların çocuk için özel bir değeri bulunmaktadır (Lamb 1975, Williams ve Kelly 2005). Kazura (2000), çocuğun gelişiminde babaların rolünün son zamanlarda araştırmacıların ve klinisyenlerin ilgisini çekse de incelenen çalışmalara bakıldığında genellikle annelerin temsiller açısından değerlendirildiği görülmektedir. Babaların da bebek ve annelerle etkileşim içinde olduğu düşünüldüğünde, babaların çocuğa yönelik temsillerini ve sonuçlarını çocuklar ve aile sistemi için keşfetmek için babalarla daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

Son olarak ülkemizde ve dünyada ebeveyn ve çocuk temsilleri üzerine daha fazla çalışma yapılması gerektiği düşünülmektedir. Çocuğa ve ebeveynlere yönelik temsillerle ilgili çalışmaların yaygınlaştırılması için nicel değerlendirme yöntemlerinin geliştirilmesi, bu konuda yapılacak çalışmaların sayısının artırılmasını sağlayabilir. Ayrıca temsilleri değerlendirmeyi amaçlayan nitel görüşmelerde elde edilen bulgular nicel ölçümlerle desteklenebilir.

Kaynaklar

- Ammaniti M (1991) Maternal representations during pregnancy and early infant-mother interactions. *Infant Ment Health J*, 12:246–255.
- Bat Or M (2012) Non-verbal representations of maternal holding of preschoolers. *Arts Psychother*, 39:117–125.
- Benoit D, Parker KCH, Zeanah CH (1997a) Mothers' representations of their infants assessed prenatally: stability and association with infants' attachment classifications. *J Child Psychol Psychiatry*, 38:307–313.
- Benoit D, Zeanah CH, Parker KCH, Nicholson E, Coolbear J (1997b) "Working model of the child interview": infant clinical status related to maternal perceptions. *Infant Ment Health J*, 18:107–121.
- Bowlby J (1982) Attachment and loss: retrospect and prospect. *Am J Orthopsychiatry*, 52:664–678.
- Bretherton I, Biringen Z, Ridgeway D, Maslin C, Sherman M (1989) Attachment: The parental perspective. *Infant Ment Health J*, 10:203–221.
- Buldur, AN (2009) A qualitative investigation of maternal representations in pregnancy and early motherhood (Masters thesis), İstanbul, Boğaziçi University.
- Button S, Pianta RC, Marvin RS (2001) Mothers' representations of relationships with their Children: relations with parenting behavior, mother characteristics, and child disability status. *Soc Dev*, 10:455–472.
- Coolbear J, Benoit D (1999) Failure to thrive: risk for clinical disturbance of attachment. *Infant Ment Health J*, 20:87–104.
- Cox SM, Hopkins J, Hans SL (2000) Attachment in preterm infants and their mothers: neonatal risk status and maternal representations. *Infant Ment Health J*, 21:464–480.
- Crittenden PM (1990) Internal representational models of attachment relationships. *Infant Ment Health J*, 11:259–277.
- Darling Rasmussen P, Bilenberg N, Shmueli-Goetz Y, Simonsen E, Bojesen AB, Storebo OJ (2019) Attachment representations in mothers and their children diagnosed with ADHD: distribution, transmission and impact on treatment outcome. *J Child Fam Stud*, 28:1018–1028.
- Davis JAG, Alto ME, Oshri A, Rogosch F, Cicchetti D, Toth SL (2020) The effect of maternal depression on mental representations and child negative affect. *J Affect Disord*, 261:9–20.
- Dayton CJ, Levendosky AA, Davidson WS, Bogat GA (2010) The child as held in the mind of the mother: the influence of prenatal maternal representations on parenting behaviors. *Infant Ment Health J*, 31:220–241.
- Dollberg D, Feldman R, Keren M (2010) Maternal representations, infant psychiatric status, and mother-child relationship in clinic-referred and non-referred infants. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 19:25–36.
- Dubois-Comtois K, Bernier A, Tarabulsky GM, Cyr C, St-Laurent D, Lanctot AS et al (2015) Behavior problems of children in foster care: Associations with foster mothers' representations, commitment, and the quality of mother-child interaction. *Child Abuse Negl*, 48:119–130.
- Edwards RC, Herriott AL, Finger B, Hans SL (2021) Associations between parenting representations and behavior among young mothers and mothers with opioid use disorder. *Infant Ment Health J*, 42:796–811.
- Foley S, Branger MCE, Alink LRA, Hughes C (2019) Thinking about you baby: expectant parents' narratives suggest prenatal spillover for fathers. *J Fam Psychol*, 33:905–915.

- Fuertes M, Ribeiro C, Gonçalves JL, Rodrigues C, Beeghly M, Lopes dos Santos P et al (2020) Maternal perinatal representations and their associations with mother–infant interaction and attachment: a longitudinal comparison of portuguese and brazilian dyads. *Int J Psychol*, 55:224–233.
- George C, Solomon J (1996) Representational models of relationships: links between caregiving and attachment. *Infant Ment Health J*, 17:198–216.
- Guyon-Harris KL, Ahlfs-Dunn SM, Madigan S, Bronfman E, Benoit D, Huth-Bocks AC (2022) Disrupted caregiving behavior as a mediator of the relation between disrupted prenatal maternal representations and toddler social–emotional functioning. *Dev Psychopathol*, 34:755–763.
- Hacıoğlu M (2020) Maternal representations during pregnancy: a study of the five minute speech sample among primiparous women (Master thesis). İstanbul, Boğaziçi University.
- Huth-Bocks AC, Levendosky AA, Theran SA, Bogat GA (2004) The impact of domestic violence on mothers' prenatal representations of their infants. *Infant Ment Health J*, 25:79–98.
- Ilicali ET, Fisek GO (2004) Maternal representations during pregnancy and early motherhood. *Infant Ment Health J*, 25:16–27.
- Julian MM, Muzik M, Kees M, Valenstein M, Rosenblum KL (2018) Strong military families intervention enhances parenting reflectivity and representations in families with young children: strong military families intervention. *Infant Ment Health J*, 39:106–118.
- Kazura K (2000) Fathers' qualitative and quantitative involvement: an investigation of attachment, play, and social interactions. *J Mens Stud*, 9:41–57.
- Kissgen R, Krischer M, Kummetat V, Spiess R, Schleiffer R, Sevecke K (2009) Attachment representation in mothers of children with attention deficit hyperactivity disorder. *Psychopathology*, 42:201–208.
- Lamb ME (1975) Fathers: forgotten contributors to child development. *Hum Dev*, 18:245–266.
- Lewis M (2014) Toward the development of the science of developmental psychopathology. In *Handbook of Developmental Psychopathology*. (Eds M Lewis, KD Rudolph):3–20. New York, Springer US.
- Madigan S, Hawkins E, Plamondon A, Moran G, Benoit D (2015) Maternal representations and infant attachment: an examination of the prototype hypothesis: maternal representations of attachment. *Infant Ment Health J*, 36:459–468.
- Mayseless O (2006) Studying parenting representations as a window to parents' internal working model of caregiving. In *Parenting Representations: Theory, Research, and Clinical Implications*. (Ed. O Mayseless):3–40. New York, Cambridge University Press.
- Meijssen D, Wolf M-J, van Bakel H, Koldewijn K, Kok J, van Baar A (2011) Maternal attachment representations after very preterm birth and the effect of early intervention. *Infant Behav Dev*, 34:72–80.
- Miljkovitch R, Pierrehumbert B, Bretherton I, Halfon O (2004) Associations between parental and child attachment representations. *Attach Hum Dev*, 6:305–325.
- Muzik M, Bocknek EL, Broderick A, Richardson P, Rosenblum KL, Thelen K et al (2013) Mother–infant bonding impairment across the first 6 months postpartum: the primacy of psychopathology in women with childhood abuse and neglect histories. *Arch Womens Ment Health*, 16:29–38.
- Pajulo M, Savonlahti E, Sourander A, Piha J, Helenius H (2001) Prenatal maternal representations: mothers at psychosocial risk. *Infant Ment Health J*, 22:529–544.
- Perry NB, Dollar JM, Calkins SD, Keane SP, Shanahan L (2018) Childhood self-regulation as a mechanism through which early overcontrolling parenting is associated with adjustment in preadolescence. *Dev Psychol*, 54:1542–1554.
- Pincus AL, Ruiz MA (1997) Parental representations and dimensions of personality: empirical relations and assessment implications. *J Pers Assess*, 68:436–454.
- Rosenblum K, Lawler J, Alfafara E, Miller N, Schuster M, Muzik M (2017) Improving maternal representations in high-risk mothers: a randomized, controlled trial of the mom power parenting intervention. *Child Psychiatry Hum Dev*, 49:372–384.
- Rosenblum KL, McDonough S, Muzik M, Miller A, Sameroff, A (2002) Maternal representations of the infant: associations with infant response to the still face. *Child Dev*, 73:999–1015.
- Ryan RM, Stiller JD, Lynch JH (1994) Representations of relationships to teachers, parents, and friends as predictors of academic motivation and self-esteem. *J Early Adolesc*, 14:226–249.
- Sandnes K, Lydersen S, Berg Karstad S, Berg-Nielsen TS (2021) Measuring mothers' representations of their infants: psychometric properties of the clinical scales of the working model of the child interview in a low- to moderate-risk sample. *Infant Ment Health J*, 42:690–704.
- Sayre JM, Pianta RC, Marvin RS, Saft EW (2001) Mothers' representations of relationships with their children: Relations with mother characteristics and feeding sensitivity. *J Pediatr Psychol*, 26:375–384.
- Schuengel C, Bakermans-Kranenburg MJ, Van IJzendoorn MH (1999) Frightening maternal behavior linking unresolved loss and disorganized infant attachment. *J Consult Clin Psychol*, 67:54–63.
- Seskin L, Feliciano E, Tippy G, Yedloutschnig R, Sossin KM, Yasik A (2010) Attachment and autism: parental attachment representations and relational behaviors in the parent-child dyad. *J Abnorm Child Psychol*, 38:949–960.
- Shamir H, Schudlich TDR, Cummings EM (2001) Marital conflict, parenting styles, and children's representations of family relationships. *Parenting*, 1:123–151.

- Sher-Censor E, Khafi TY, Yates TM (2016) Preschoolers' self-regulation moderates relations between mothers' representations and children's adjustment to school. *Dev Psychol*, 52:1793-1804.
- Sher-Censor E, Shulman C, Cohen E (2018) Associations among mothers' representations of their relationship with their toddlers, maternal parenting stress, and toddlers' internalizing and externalizing behaviors. *Infant Behav Dev*, 50:132-139.
- Slade A, Belsky J, Aber JL, Phelps JL (1999) Mothers' representations of their relationships with their toddlers: links to adult attachment and observed mothering. *Dev Psychol*, 35:611-619.
- Sokolowski MS, Hans SL, Bernstein VJ, Cox SM (2007) Mothers' representations of their infants and parenting behavior: associations with personal and social-contextual variables in a high-risk sample. *Infant Ment Health J*, 28:344-365.
- Stadelmann S, Perren S, Groeben M, Klitzing KV (2010) Parental separation and children's behavioral/emotional problems: the impact of parental representations and family conflict. *Fam Proc*, 49:92-108.
- Stadelmann S, Perren S, von Wyl A, von Klitzing K (2007) Associations between family relationships and symptoms/strengths at kindergarten age: what is the role of children's parental representations. *J Child Psychol Psychiatry*, 48:996-1004.
- Stover CS, Horn PV, Lieberman AF (2006) Parental representations in the play of preschool aged witnesses of marital violence. *J Fam Viol*, 21:417-424.
- Tambelli R, Trentini C, Dentale F (2020) Predictive and incremental validity of parental representations during pregnancy on child attachment. *Front Public Health*, 8:439.
- Terry M, Finger B, Lyons-Ruth K, Sadler LS, Slade A (2021) Hostile/helpless maternal representations in pregnancy and later child removal: a pilot study. *Infant Ment Health J*, 42:60-73.
- Vismara L, Lucarelli L, Sechi C (2021) Prenatal parental representations: Influences on perceived romantic couple adjustment and infant's temperament during pregnancy and after the infant's birth. *Family Relations*, 71:750-765.
- Vreeswijk CMJM, Maas AJBM, van Bakel HJA (2012) Parental representations: a systematic review of the working model of the child interview. *Infant Ment Health J*, 33:314-328.
- Vreeswijk CMJM, Rijk CHAM, Maas AJBM, van Bakel HJA (2015) Fathers' and mothers' representations of the infant: associations with prenatal risk factors: fathers' and mothers' representations of their infants. *Infant Ment Health J*, 36:599-612.
- Waters TE, Bosmans G, Vandevivere E, Dujardin A, Waters HS (2015) Secure base representations in middle childhood across two Western cultures: associations with parental attachment representations and maternal reports of behavior problems. *Dev Psychol*, 51:1013-1025.
- Williams SK, Kelly FD (2005) Relationships among involvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: examining father's influence. *J Early Adolesc*, 25:168-196.
- Wood BL, Hargreaves E, Marks MN (2004) Using the working model of the child interview to assess postnatally depressed mothers' internal representations of their infants: a brief report. *J Reprod Infant Psychol*, 22:41-44.
- Zeanah CH, Anders TF (1987) Subjectivity in parent-infant relationships: a discussion of internal working models. *Infant Ment Health J*, 8:237-250.
- Zeanah CH, Benoit D, Hirshberg L, Barton ML, Regan C (1994) Mothers' representations of their infants are concordant with infant attachment classifications. *Developmental Issues in Psychiatry and Psychology*, 1:9-18.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Teşekkür: Dr. Melek Volkan Yazıcı'ya makalenin İngilizcesini kontrol etme konusundaki emeği ve değerli katkıları için teşekkür ederiz.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.

Acknowledgement: We would like to thank Dr. Melek Volkan Yazıcı for her efforts and valuable contributions in checking the English version of the article.